



dicas, ut **בְּהָנִים** sit pro **בְּאַתְּ**, & **בְּנֵי** **הַבָּנָה**, pro **אֲבָרִים**.  
**An eolum**  
**& terra in-**  
**tertutia**  
a 19. 2. 21.  
v 10. 6. 29.

Quæsiōnem de colis ac terra (nam pronomine **Hebreo** **הַמִּזְמָה** utraq[ue] comprehensum posuit) tractavimus in Petri commentario, lecūti communiorē sententiā, quæ negat interiūta, sed innovationē quidam concreta. Dicit sentēti non debent. Habendū p[ro]p[ter] oculis, allegoria omīsa, quod p[er]euntib[us], ac morientib[us] Apostolis, & succubis, perverberat semper Autor Ecclesiæ Deus & Christus, **reformatorum** intelligi posse vel de aeris secundum aeris p[re]teritum patrem terra proprie[rum] per aliquantum spatiū, quod occupat indeinde aqua cooperius terram vel de proprietate dictis celi[n]it[er]is lecūndum substantiam: vel ut hi ipsi mutatis qualitatibus, ut calefactione, motu, & levitatem interire, ad eum modum, quo mutatio omnis mortis quantum similitudinem habet, id est solus Deum, quod p[ro]p[ter] non est transmutatio, nec viceversa obumbratio, & non mutatur, dicunt, **babilone immortalitate**: et vel ut intelligantur peritūra non re ipsa, sed lecūndum apertitudinem, quoniam Deus habens, ut modo dicetam, lō[ri]ps per se immortalitatem, & immutabilitatem, si vellet immutare, atque corripere, te in nihilum reducere, posset sicut de Intelligentiis ipsis, mundis totis in Timao Platō scriptis. Mēs fentientia, quam ante posuit, de sola nonnulla renovatione per vocacionem à morte, & actione, & ministerio in res sublunares, hominem videntes ducunt mortalem. Confimant sitam sententiā Hieron. d[icit] Greg. e[st] Augustin[us], p[er] ea quæ hic subiunguntur de mutatione ad instar vestimentorum. Augustinus vero falso Porphyrium carpit, qui pietatem laudans Hebreorum, Christians agorū stultitiae, quod perturbum dicit mundum: hoc enim loco id affirmari, quāmvis eo, qui dicit est, sensu. Adiecte citatis olim à me pro eadem opinione auditoribus, Proculm, & Methodium apud Epiphaniūm, p[re]terea Itzēnum b[us], Iustini, Athanasiūm & h[ic] explicat **reformatorum** lecūndum apertitudinem, gratia autem conditoris illum non sequi conditorum Deum, eu[cl]eptique per immutabilem esse. Didymus, quem citat Eusebius, Cyriall[us] Jerofolymitūs m[od]i quod argumentum facit ex praesenti loco, quod dixit Andrea Catarinensis a quādam ratione hinc infert, Ruperrm[us], Anselmūm p[er] Ex Enarratibus loci praesenti, nemo post Augustinum, melius quam Innocentius controversiā illum non possit. Nam illa facta est & civitatis diripi, in qua erant Regi rebeller. Hebreum verbum **וְלֹא**, cui simile Syrus in Epistola ad Hebreos d[icit] **forūm**, & confirmationem significat. Quod enim antiquatus, & senectus, p[er]petuus, & etiam interiore intelligi. Nam non secundum apertitudinem non secundum actum: quia quod de nihilo factum est, naturaliter posset redire in nihilum (id est, non repugnat redire, quāmvis non à principio intrinseco, vel à causa extrinseca naturali, si sit intrinsece incorruptibile) ut Angelus, anima nostra, cœlum) sed quādam ex gratia perpetuo conservabuntur: prateresse de jūtis, qui esti egli dicuntur, quoniam eorum conversatio[rum] est, omnes tam secundum corpus peribunt. Potremo moneret haec in re sapere ab sobrietate, & altior nobis non querere, neque majora scrutari, ne de se amus scrutari, & scutari: quod enim t[em]p[or]i p[er]ceptio intimitas & quid ejus finem legatur, velata nobis est, media manifeste & hoc designante illis Seraphim, qui dabant aliis velabant Domina faciem [sic] exponit pronomen suum, quod alii de facie ipsorummet Seraphim, sicut & de peccatis] & dubiis pedes, dubius autem volens u. Augustus hoc etiam loco discreptionem vocat aliquanto scrupulosem inter dictos; nec facile explicabim. Augyanus non latit[er] theologicu loquitur, dum scribit calorem ignis, abiturum in infernum, & alterum elementum qualitates activas. Intelligit opinor non per migrationem de subiecto: sed per imperium Dei cohibentis actions, quæ nunc inserviant generationi, & corruptio[n]i. Differit Pepinus a de spiritualibus modis p[er]eundi ad similitudinem corūq[ue]bus petris homo corporaliter potest, supponere, fame, submersione, occasione, dolore, inflatione, per superbiam, avaritiam, luxuriam, invidiam, iracundiam, gulam.

Tu autem permanes. J[acobus] Hieron. stab[ilis], & in epistola ad Hebreos permanebis. Ubi Græc[us] tamen, sicut hic dicens in praesenti: Syriac[us] ibi **וְלֹא** kai[um] scribit, vel **וְלֹא** hic Hebreic[us] in futuro **וְלֹא** thahkamed. Aeter-

nicas, ac immutabilitas Dei, seu aternitas, que ipsa substantia est, & nihil haberet mutabile, ut loquuntur hoc loco Augustinus, melius explicatur per tempus p[re]pas[us]. Ibi namq[ue] nihil est, inquit, p[re]teritum, quoniam non sit: nihil est futurum, quasi nondum sit: sed non est ibi, nisi, **οὐ**, non est ibi **σύνταξις**, & **εἰσιν**, quia & quod sunt, jam non est, & quod erit, nondum est, sed quidquid ibi est, non nisi **εἰσιν**. ) Probat ex verbis Dei ad Moyen de nomine ipsius querentem: **Ego sum qui sum** y. Tunc ratiocinatur magnus Doctor, & alioquin Deus? Non est tibi nomen **ipsum esse**, nisi quidquid est aliud tibi comparatum inventetur non esse vere.) Deinde ad illud: ait, (tam magnum est, homo quid est, quidquid est?) **Ego Dominus**, dicit idem Deus, & non mur[u]r[us] **νεκρός**, inquit aliis a Deus quasi **μάρτυς** **νεκρός**, ut ut illi ipsi mutatis qualitatibus, ut calefactione, motu, & levitate interire, ad eum modum, quo mutatio omnis mortis quantam similitudinem habet, id est solus Deus, quod p[ro]p[ter] non est transmutatio, nec viceversa obumbratio, & non mutatur, dicunt, **babilone immortalitate**: et vel ut intelligantur peritūra non re ipsa, sed lecūndum apertitudinem, quoniam Deus habens, ut modo dicetam, lō[ri]ps per se immortalitatem, & immutabilitatem, si vellet immutare, atque corripere, te in nihilum reducere, posset sicut de Intelligentiis ipsis, mundis totis in Timao Platō scriptis. Mēs fentientia, quam ante posuit, de sola nonnulla renovatione per vocacionem à morte, & actione, & ministerio in res sublunares, hominem videntes ducunt mortalem. Confimant sitam sententiā Hieron. d[icit] Greg. e[st] Augustin[us], p[er] ea quæ hic subiunguntur de mutatione ad instar vestimentorum. Augustinus vero falso Porphyrium carpit, qui pietatem laudans Hebreorum, Christians agorū stultitiae, quod perturbum dicit mundum: hoc enim loco id affirmari, quāmvis eo, qui dicit est, sensu. Adiecte citatis olim à me pro eadem opinione auditoribus, Proculm, & Methodium apud Epiphaniūm, p[re]terea Itzēnum b[us], Iustini, Athanasiūm & h[ic] explicat **reformatorum** lecūndum apertitudinem, gratia autem conditoris illum non sequi conditorum Deum, eu[cl]eptique per immutabilem esse. Didymus, quem citat Eusebius, Cyriall[us] Jerofolymitūs m[od]i quod argumentum facit ex praesenti loco, quod dixit Andrea Catarinensis a quādam ratione hinc infert, Ruperrm[us], Anselmūm p[er] Ex Enarratibus loci praesenti, nemo post Augustinum, melius quam Innocentius controversiā illum non possit. Nam illa facta est & civitatis diripi, in qua erant Regi rebeller. Hebreum verbum **וְלֹא**, cui simile Syrus in Epistola ad Hebreos d[icit] **forūm**, & confirmationem significat. Quod enim antiquatus, & senectus, p[er]petuus, & etiam interiore intelligi. Nam non secundum apertitudinem non secundum actum: quia quod de nihilo factum est, naturaliter posset redire in nihilum (id est, non repugnat redire, quāmvis non à principio intrinseco, vel à causa extrinseca naturali, si sit intrinsece incorruptibile) ut Angelus, anima nostra, cœlum) sed quādam ex gratia perpetuo conservabuntur: prateresse de jūtis, qui esti egli dicuntur, quoniam eorum conversatio[rum] est, omnes tam secundum corpus peribunt. Potremo moneret haec in re sapere ab sobrietate, & altior nobis non querere, neque majora scrutari, ne de se amus scrutari, & scutari: quod enim t[em]p[or]i p[er]ceptio intimitas & quid ejus finem legatur, velata nobis est, media manifeste & hoc designante illis Seraphim, qui dabant aliis velabant Domina faciem [sic] exponit pronomen suum, quod alii de facie ipsorummet Seraphim, sicut & de peccatis] & dubiis pedes, dubius autem volens u.

Augyanus  
reprehendit.

8. 2. 29.

Et aliis q[ui] dixit, **οὐτις οὐτις τοῦτο**.

Nec refers utrum nos in loca deveniamus.

Nobis adversa, & cali mutemus aspissim.

Et Latinum nomen esti aliqui, ut Innocentius hoc loco, à celando deducunt, quod omnia celest, regatq[ue] unde & poterū celigenes vocant, & vulgaribus linguis ita loquimur. Denique princeps Poetarum scriptor:

Largior hic tempus arbor, & lumine vestit.

Purposo.

Id summus Orator poetans, expredit.

Quam quum poetato vestivito lumine Titani.

Propteræ extensæ similes coelum pelli scriptura & facit;

& quum obcurius mitis lumen cilicino lacco. Quod autem attinet in veterationem rerum, aliud adhuc potesta & temporis adscriptum.

Tempus ad

mutatio-

mentum anno-

tem.

— tegit omnia celum

Et aliis q[ui] dixit, **οὐτις οὐτις τοῦτο**.

Nec refers utrum nos in loca deveniamus.

Nobis adversa, & cali mutemus aspissim.

Et Latinum nomen esti aliqui, ut Innocentius hoc loco, à celando deducunt, quod omnia celest, regatq[ue] unde & poterū celigenes vocant, & vulgaribus linguis ita loquimur. Denique princeps Poetarum scriptor:

Largior hic tempus arbor, & lumine vestit.

Purposo.

Id summus Orator poetans, expredit.

Quam quum poetato vestivito lumine Titani.

Propteræ extensæ similes coelum pelli scriptura & facit;

& quum obcurius mitis lumen cilicino lacco. Quod autem attinet in veterationem rerum, aliud adhuc potesta & temporis adscriptum.

Tempus ad

mutatio-

mentum anno-

tem.

— tegit omnia celum

Et aliis q[ui] dixit, **οὐτις οὐτις τοῦτο**.

Nec refers utrum nos in loca deveniamus.

Nobis adversa, & cali mutemus aspissim.

Et Latinum nomen esti aliqui, ut Innocentius hoc loco, à celando deducunt, quod omnia celest, regatq[ue] unde & poterū celigenes vocant, & vulgaribus linguis ita loquimur. Denique princeps Poetarum scriptor:

Largior hic tempus arbor, & lumine vestit.

Purposo.

Id summus Orator poetans, expredit.

Quam quum poetato vestivito lumine Titani.

Propteræ extensæ similes coelum pelli scriptura & facit;

& quum obcurius mitis lumen cilicino lacco. Quod autem attinet in veterationem rerum, aliud adhuc potesta & temporis adscriptum.

Tempus ad

mutatio-

mentum anno-

tem.

— tegit omnia celum

Et aliis q[ui] dixit, **οὐτις οὐτις τοῦτο**.

Nec refers utrum nos in loca deveniamus.

Nobis adversa, & cali mutemus aspissim.

Et Latinum nomen esti aliqui, ut Innocentius hoc loco, à celando deducunt, quod omnia celest, regatq[ue] unde & poterū celigenes vocant, & vulgaribus linguis ita loquimur. Denique princeps Poetarum scriptor:

Largior hic tempus arbor, & lumine vestit.

Purposo.

Id summus Orator poetans, expredit.

Quam quum poetato vestivito lumine Titani.

Propteræ extensæ similes coelum pelli scriptura & facit;

& quum obcurius mitis lumen cilicino lacco. Quod autem attinet in veterationem rerum, aliud adhuc potesta & temporis adscriptum.

Tempus ad

mutatio-

mentum anno-

tem.

— tegit omnia celum

Et aliis q[ui] dixit, **οὐτις οὐτις τοῦτο**.

Nec refers utrum nos in loca deveniamus.

Nobis adversa, & cali mutemus aspissim.

Et Latinum nomen esti aliqui, ut Innocentius hoc loco, à celando deducunt, quod omnia celest, regatq[ue] unde & poterū celigenes vocant, & vulgaribus linguis ita loquimur. Denique princeps Poetarum scriptor:

Largior hic tempus arbor, & lumine vestit.

Purposo.

Id summus Orator poetans, expredit.

Quam quum poetato vestivito lumine Titani.

Propteræ extensæ similes coelum pelli scriptura & facit;

& quum obcurius mitis lumen cilicino lacco. Quod autem attinet in veterationem rerum, aliud adhuc potesta & temporis adscriptum.

Tempus ad

mutatio-

mentum anno-

tem.

— tegit omnia celum

Et aliis q[ui] dixit, **οὐτις οὐτις τοῦτο**.

Nec refers utrum nos in loca deveniamus.

Nobis adversa, & cali mutemus aspissim.

Et Latinum nomen esti aliqui, ut Innocentius hoc loco, à celando deducunt, quod omnia celest, regatq[ue] unde & poterū celigenes vocant, & vulgaribus linguis ita loquimur. Denique princeps Poetarum scriptor:

Largior hic tempus arbor, & lumine vestit.

Purposo.

Id summus Orator poetans, expredit.

Quam quum poetato vestivito lumine Titani.

Propteræ extensæ similes coelum pelli scriptura & facit;

& quum obcurius mitis lumen cilicino lacco. Quod autem attinet in veterationem rerum, aliud adhuc potesta & temporis adscriptum.

Tempus ad

mutatio-

mentum anno-

tem.

— tegit omnia celum

Et aliis q[ui] dixit, **οὐτις οὐτις τοῦτο**.

Nec refers utrum nos in loca deveniamus.

Nobis adversa, & cali mutemus aspissim.

Et Latinum nomen esti aliqui, ut Innocentius hoc loco, à celando deducunt, quod omnia celest, regatq[ue] unde & poterū celigenes vocant, & vulgaribus linguis ita loquimur. Denique princeps Poetarum scriptor:

Largior hic tempus arbor, & lumine vestit.

Purposo.

Id summus Orator poetans, expedit.

Quam quum poetato vestivito lumine Titani.

Propteræ extensæ similes coelum pelli scriptura & facit;

& quum obcurius mitis lumen cilicino lacco. Quod autem attinet in veterationem rerum, aliud adhuc potesta & temporis adscriptum.

Tempus ad

mutatio-

mentum anno-

tem.

— tegit omnia celum

Et aliis q[ui] dixit, **οὐτις οὐτις τοῦτο**.

Nec refers utrum nos in loca deveniamus.

Nobis adversa, & cali mutemus aspissim.

Et Latinum nomen esti aliqui, ut Innocentius hoc loco, à celando deducunt, quod omnia celest, regatq[ue] unde & poterū celigenes vocant, & vulgaribus linguis ita loquimur. Denique princeps Poetarum scriptor:

Largior hic tempus arbor, & lumine vestit.

Purposo.

Id summus Orator poetans, expedit.

Quam quum poetato vestivito lumine Titani.

Propteræ extensæ similes coelum pelli scriptura & facit;

& quum obcurius mitis lumen cilicino lacco. Quod autem attinet in veterationem rerum, aliud adhuc potesta & temporis adscriptum.

Tempus ad

mutatio-

mentum anno-

tem.

— tegit omnia celum

Et aliis q[ui] dixit, **οὐτις οὐτις τοῦτο**.

Nec refers utrum nos in loca deveniamus.

Nobis adversa, & cali mutemus aspissim.

Et Latinum nomen esti aliqui, ut Innocentius hoc loco, à celando deducunt, quod omnia celest, regatq[ue] unde & poterū celigenes vocant, & vulgaribus linguis ita loquimur. Denique princeps Poetarum scriptor:

Largior hic tempus arbor, & lumine vestit.

Purposo.

Id summus Orator poetans, expedit.

Quam quum poetato vestivito lumine Titani.

Propteræ extensæ similes coelum pelli scriptura & facit;

& quum obcurius mitis lumen cilicino lacco. Quod autem attinet in veterationem rerum, aliud adhuc potesta & temporis adscriptum.

Tempus ad

mutatio-

mentum anno-

tem.

— tegit omnia celum

Et aliis q[ui] dixit, **οὐτις οὐτις τοῦτο**.

Nec refers utrum nos in loca

norum, & semper idem; ita & hominem in Deo intentum semper profere ad illum: neque enim Deus celsus aliquando in beneficio, & locupletando habens; neque hominem celsare accipere beneficiis, & deitari a Deo. ] Argumentum ex eodem loco Theodorus Aenecianus <sup>2</sup>, quod ab aliis mutatione spiritus ipsius Dei Filius factus est homo, neque conversus in aliam naturam. Cyrilus Alexandrinus <sup>b</sup>, qui contradicit adeo aperto testimonio, delirum affirmat, & insinuat, restuas illum cumdem erroris. Ethici yule etiam & Filii generationem excipiunt esse, quoniam aliquo non semper idem ipse fuisse: pugnare & creaturam non esse, quia est ipsius vita non autem communis, & participata, tempore eodem modo se habet, quod creaturae convenit: rursum excellentiam, quod Filio competit super omnes alias creaturas, non esse adventitiam, & accidentiam, sed per se substantialiem, inseparabilem, aliquo mutabilem fore, ac redundantiam in Patrem sibi mutabiliterem; quoniam imago, & character eius est. Chrysostomus & omnis argumentum factum, occurrunt obiectum, quoniam omnis Deus postea, idcirco potuisse in carnem transfigi, posse omnia quoque Deus permanere: si autem mutatur, & in detersus, non amplius futurum Deum contra id, quod hoc loco dicitur, quod idem semper est. Athanasius <sup>c</sup> hic urget, non esse Filium cum numero corporum, quae facta sunt, & ex omnibus ex non entibus, & prius non entia, sed non erant, quam fierint: nam enim anima non habet in se rationem, alterabilem, ac mutabilem habere naturam Filium, cum est Pater, sic ac ejus substantie, proprius secundus regi & proprio eius est gaudiu[m] tristitia, alterabilitas, & immutabilitas eius secundum ipsum Patrem. Sed & de rosa Trinitate loco cumdem profert, ut ostendat nec incrementum, nec detrimento ultimum posse sustinere immutabilitatem unius plenitudinem substantiae illius. Ex eo quod res de nihilo facta sit, mutabilib[us], & redigi potest in nihilum, ut Augustinus & demonstrat. Unde propter colligunt Theologi, non posse per creaturam imprecabili[m] produci: idque Hieronymus <sup>d</sup> ex hoc loco argumentatur. Confirmat indeinde Concilium Hispanicum secundum m[odum] paulum Christianum dumtaxat secundum canem, quoniam pati animalium est a Deo, qui semper tam est, nos ejus animi defensionis. Huius faciunt, quod nuper dicebamus cum Augustino, de nomine illo Dei, in eorum, qui sunt, effectione qui incommunicabilem aeternitatem, ut dicit, permanentiam, inesse ab intrinseco necessariam: potest autem in creatura potest esse substantiale ipsum succedere non est, scilicet potest idem esse potest non esse & in accidentibus & attributis, praeterea locali potest habere durationem successivam. Ad hoc autem non referuntur, an potueris creatura produci ab eterno; nec enim est necessario independens: & quantum ad omnia, quae creaturae convenient, aeternitas illa, id est, etiam quantum ad varia accidentia, actiones, & denitiones, effet participata: & posset res eidem annulari. Quocirca heresi[s] damnata in Concilio Prima Bracarense, & a Leone p[ro]p[ter]ea quod memini Augustinus, q[ua]d sub nomine Graecorum, Manichaeorum, Prostillianistarum, eamque sectatus cum Socio eius etiam Phil[ipp]o, videatur, animas humanas esse particulam substantiae Dei, prouide neque propriis creaturis, neque a parentibus traduci, sed a Deo-mirabiliter imprimi. Deus immutabilis, ac idem semper est: animi mutabiles, denique finis, ac limitare. Christus affirmavit se filium, anagogam Abraham fecerit, ego sum, habenscete videlicet, non factus, ut ille; excepto alludens adid, quod jam dixi, ego sum qui sum. Praterea, si non est credidisse, yula ergo sum, morienti in peccato extero: & principium u[er]o, qui & loqueretur, neque causa cuiuslibet est, & ego sum qui existimat, & uita, & castitia, ego sum, ad quam illi vocem alterius revertitur, & considerant in terram, ut qui ipsum perdidit ve[n]ebant, tam faciliu[m] negocio definire se possit intelligenter: & refurgens, appateniens dixit ego sum, videlicet idem qui ante mortem, esse homini mortuo restituens: & de cœlo Saulum persecutorum simili uocis tono dejecti sum a[pro]posito, hoc est, idem, qui hic eram, & ut Deus valessem, ac vitam conservare discipulorum, quo ut perdere ueritas. Quo autem patet Deus nonnunquam diu uideatur murari, monimus alibi non semel. Poenitentiam dei, si Hirson, b[ea]tissima erit huius loci mentione, & alterius apud Malachiam <sup>e</sup>, in quo negat se murari Deus, in Scripturis si debemus accipere, quo modo somnium, & iram, non quod Deus ponat, aut moremet sentientiam, sed quod nobis ad meliora conversis, & ipsum premit sentientiam iuxta, ut ne juu[m] reddat p[re]mia, quia promisi, si declinaveris ad iniurias: nec peccatora penas, quas communias est, si conversus fueris ad salutem. Legi etiam Augustinum <sup>f</sup>, Ambrosium, Chrysostomum, Justinum, Theodoretum <sup>g</sup> Rupertum. Doceat Iustinus, x, quos alind et r[es] a[ct]u[m] illis, idem ipso affe, aliud r[es] a[ct]u[m] s[ecundu]m, alterius off[er]t perfectionem Dei in eo esse, quod idem ipsum est: id est, quod alterius est, non augere illum. Dat exemplum in unitate: cui nihil confert ad perfectionem: quod numeri principium, quia esset in se perfectus, quoniam non esset principium numeri: sed & Deum ante creationem perfectum insuevit post illum actu[m] non esse, sed acquisivit o[mn]is, habuit enim quondam ad creaturam. Theologi vocant relationem rationis. Dionyius <sup>h</sup> inferit ex hoc loquendi modo omnes denominaciones Deo dignas non per partes, sed in toto perfecta, integra, & plena divinitate sumi optinet, omnes individui, abflucte, prout non in discriminis observationi integrata ratione universa integrati perfecta, & totius divinitatis attributi. Sed & Ethnici agnoverunt immutabilitatem Dei, elegi[us] per perpetuum tem[po]r[um] regnum, & eodem se habens modo. Sufficiat nunc Pilatus, qui Deum definit in his uerbis: quodcumque est, quodcumque temp[or]is, etiamen agnoscitur, ipsum pulchrum, seu bonum, ipsum suagulum, id quod exsistit, nullam mutationem suscipiens ullo modo, aet[er]na alterationem. Probat etiam non mutari, quia mutari Deus velle in detersus, sicut non potest in me- lius non potest, qui nihil coelum, & perfectus.

<sup>a</sup> Et anno tuus non defensionis. ] Sat[ur]da dies, quid haec sibi vellet, & quod anni Dei non sicut humana sunt temporis, quum dies amorum nostorum ferre nunc sunt septuaginta, vel octoginta p[er] certe finiti, & desicientes quoque, & quantunque tendentes. Num prius annorum eius inaccessibilis q[ui] & antiquissimum est? Reflexit hunc errorum paullo ante natum in Galatia Cyrius Jerolymitanus <sup>i</sup>, quod post factum mundi hiujus non regnabit Christus, sed Verbum rursum regnet in Patrem, coquid Paulus scriptissime. Davidem in unitate, portaret illum regnare, donec puerus Pater omnes inimicos sub piedibus eius: & quod cum subiectus fuerit illi omnia; tunc & ipse filius subiectus erit illi, qui subiectus sibi omnia. Reip[ublica] quamvis antequam hostes prostrati essent, regnaret, multo magis iudei posttra[ns] regnatum, subiectum vero etiam tunc futurum, qui nonquam non sicut subiectus, semper ipsi placenter, spontanea obsequenda voluntate, voluntarie ex amore tamquam Filium. Postremo docere, donec, & similiter particulas, non semper circumferente tempus. Ceterum lapiente Augustinus <sup>j</sup> declarat, Deus annos quo pacto dicatur habere, & illi anni non deficeret. (Annui ait, nec eunt, nec veniunt: isti enim nostri sunt & eunt, & veniunt ut omnies veniant. Ami qui omnes simili stant, quoniam stant; nec euntes a venientibus excluduntur: quia non transeunt: isti autem nostri omnes erunt, quoniam omnes non erunt. Annui tui dies unus, & dies tuus non quotidie, sed hodie, qui hodiernus non cedit crastino, neque enim succedit histerno. Hodie nunc tuus aeternitas: id est, coeterum ge nūisti, cui dixisti, ego hodie genit re. Omnia tempora tu e[st] & te, & ante omnia tempora tu es, nec aliquo tempore non erat tempus.) Huc ergo illi. Stolidi Geniticia aeternos alebantes, Vetus h[ab]itum opera, veritas se ex tunc ipse ex illi extinguitur, arque deficeret. Lucifer templi celestis est Agnus: non symbolum, ne superstitionis ille ignis aeternus superioris virtus, sed ipsam vita suprema, & divina. Signa deorum Genitilia ex cupro fabricabant, arcam Hebrei ex lignis Scutum impuritibus, ut numinis integratius designarent. Mystice Gregorius annos Dei non deficiens ipsum Sanctorum sumit multitudinem: quia cum illo, qui numquam deficit, sunt fiunt, & corum chorii tamquam revolutione diierum, polliquam illam incomprehensibilem temel in sempiternis accepitare lucem, que obseruari non potest, nullam amplius sentient ignorantia, vel tentationis obseruantur. Hugo <sup>k</sup> annos explicat misteriose, & justis divine, qui non defici-

ant, quoad justos, & impios, iuxta Esaiæ a lente-  
tiam in Dei pertina: *sicut malus in sempernatum erit*,  
& *justitia mea non deficit: sicut malus in sempernatum erit*,  
& *justitia mea in generationes generationum*. Ubi  
aliæ lentitatem inferiorum, de qua pridie actum est b  
quod alia secessus liquescunt, & terra sicut vestimentum  
terram aterretur, & habitatores eius sicut hac interiorum.

Vrs. 8.) Filii fervorum tuorum habitabunt, & semen  
eorum in seculum dirigetur.

Sensus loci. **D**icitur, & celebrata potentia Dei, eternitate,  
immutabilitate, ex quibus consequentia est, que  
promitteret rata habere, & praefatce posse, quantumvis  
celi tera queque in eis continentur, perire, minime dubitate  
se significat his tantebus rebus fretum, quin  
filii fervorum ipsius fidelium, ob eorum tum merita,  
tum imitationem, Dei beneficio ejusdem, de quo  
etiam promissum ediderat, habient secundum, & fixe,  
in terra, quam suam peculiariter dicit voluntas, & insi-  
dono dedit; licet ab ea transferri exultent & quin  
istorummet posteri perpetuo in compacto. Dei li-  
bere, ac prospere, vivante, quoniam defuncti tandem  
fusione sua illa calamitatem habent, qui detinuntur ca-  
ptivi; & in patriam redierint? Quis typus est, ut re-  
liqua in psalmo hoc toto, felicitatis spiritualis potissimum,  
qua collaturus erat Christus Ecclesia sua cum  
in hac, tum in futura multo magis vita. In Levitico  
et post mites, & graves minus in prævaricatorum,  
tandem pollicetur Deus a se existentes in terra hostili  
non positus obstatorem negat, sed deputatorem, ut confu-  
mantur, & iritatem faciat patrum suorum eximere, sed re-  
cordationis fædoris sui prestiti, quando exodus eis de ter-  
ra Egypti in conspectu Generum, ut esset Dei eorum.  
Apud Jerem. & pietate prolixa continetur promissio  
Dei de redditu captivorum in terram quam dederat pa-  
tribus eorum, & contritum se jugum de celo eorum, &  
vincula diriputum, ne dominantes eis amplius alienos  
g, saluatorum eos de terra longinquo, & sicut eorum  
de terra captiuitatis suorum, forec, ut quiscent, eun-  
que affluant bonis h, miserationibus istis ipsorum, &  
adscindantem civitatem in excelso suo, & tempore juxta  
ordinem suum fundandum e: denique suos filios illo-  
rum fecit a principio, & eorum coram oculis permane-  
sur k. Quæ etiam longe melius ac verius comple-  
ta sunt in Ecclesia, in qua Iudei, ac ipsi Israëliæ le-  
endum spirituum, & filii promissionis de mente A-  
brahæ, hujus imitantes idem, atque Patriarchæ, &  
aliorum Sanctorum, & Prophetarum, ac Apostolo-  
rum, & filii, permanentes in habitatione sancta  
ante conpectum Dei, ita ut numquam excidant ex ea, & ex eadem si fidei opera conjungant, & perle-  
verent, in Ecclesiæ celestem triumphantem transferan-  
tur, in secula seculorum Deum laudaturi. Nam car-  
nales Judæi tota disperso orbe cernimus, & etiam  
sunditus civitatem templumq; quorum fructu miseri-  
restorationem sperant, & expectant. Profecto si quis  
contendat literatiori hartere in loka liberationis populi  
Hebrei de captivitate, non tam erit illa vaticinian-  
tis certa prædictio, quam optant benevolent, preciant,  
& omnian oratio Propheta. Videri sinul potest ex  
occaſione diuinorum annorum, numquam deficientium,  
de quibus proxime præcessit mensio, illi interrogacioni  
responderi quod paulo ante facta fuerat, paucantem  
diuinorum annorum nunc mibis habeti quoque pridie no-  
minatorum. Dei fervorum ratio, quibus in captivitate  
placebunt lapides Sion, & terra ejus mirabuntur m,  
optantes ruinam reparari, sic tamen ut filii fervorū  
nos ad Deum, qui querentis implat vol-  
tum, sermonem convertant, dicens tote, ut filii fervo-  
rum illorum & mysticæ primorum, qui fidelis initio  
Ecclesiæ ferventer Deo, Ecclesiæ habent, & e-  
stent latitudinem omnium habitatioſitatis in ea n, & semen  
horum filiorum, feu natum, & qui nacentur  
ab illis, quādū durabit hic mundus dirigantur,  
nempe succedendo ab alijs intermissione in cælestem fidem,  
& religionem, sicut micericordia Dei, & Christi ma-  
nentis cum illis usque ad consummationem facili o, &  
progenie in progenies timentibus cum p, & justitia ip-  
sis in filios filiorum; his qui fervent resistentiam ejus,  
poterit significari.

Ag memorare sunt mandatorum ipsius ad faciendum en q:  
Quo fieri ut non revocetur Ecclesia in dimidio dierum, qd. 10.18.  
sed continua successione una eadem; perferetur, quan-  
di temporalia hæc sibi sequela succedent. Sed & possi-  
quum abierint ista facultas & cœli, terrena perirent,  
juxta pridie dictum modum, indem filii ac lemen-  
Sanctorum participes efficiantur in æternâ beatitudine  
annorum Dei, qui numquam deficitur. Quo fen-  
sū duplice de Ecclesia triumphantē ac militante accipi  
possuit Elæia: verba semel jam prius prolatæ, Levate 2 cap. 51. 6.  
in eum oculos vobis, & videte sicut terra dorsum, quia celi sunt fuscius liquescunt, & terra sunt vestimenta  
tum aterretur, & habitatores ejus, sicut habentur  
latis auctor malis in sempernatum erit, & justitia mea  
non deficit. Operemur nunc itaque bonum, ut tem-  
pore suæ metamus, non deficitur, immo ut indif-  
ficiens eternitatem consequamur annorum non defi-  
cientium, (Læta conclusio, ait Innocentius, que  
sollicitatis eterna gaudia reprobavit. (Hilaris con-  
clusio, inquit Hugo, sicut in omni psalmo peccati-  
ri: prudenter nimis, Cæsarius, atque utili-  
citer oratione completa, pauper ille sanctissimus de  
peccatorum fuorum remissione, & de ipsi future re-  
furrectionis exultans venit ad terminum psalmi. Co-  
minior Latinorum est illa expositio de felicitate,  
atque ab Irenio & etiam traditur. De Ecclesia etiam  
militante tacit probabilis expeditio. Illi gratiam, tri-  
umphanti gloriæ attribuere videtur David, seu be-  
ne precari primam hic viventibus, alteram hinc mi-  
grantibus. Quod facere concionatoribus soleme-  
nt, dum concionem dimittunt, habitatio hoc loco  
potest denotare gloriam, directio gratiam, per quam  
tendatur ad illam ab iis, quos benignus Deus  
generemus, hic audit, & compeditos solvit.

Filiæ fervorum tuorum. ] Gregorius, post Augusti-  
num, explicans de habitatione coelesti, filios in ea  
habitatores ait, non seruos, hoc est, qui vestutæ  
abjectæ, per novitatem vite filii sunt; seruos, dici  
proper liborem operis, filios, proper mutationem  
novitatis: typum hujus rei suile, quod exceptis Ca-  
leb, & Jolue, reliqui de Egypto egessi sunt per illos  
promissam terram ingressi, sed filii eorum: per illos  
duos designatum Christum tamquam caput, & Ec-  
clesiam ut corpus, qui sibi indigenerent illam viven-  
tium terram. (Nemo ibi habitabit, ait Augustinus,  
nisi per opera sua. Nemo gloriæ te habitaturum,  
hæc dicit, te servum Dei, & opera non habet,  
non enim inhabitantibus nisi filii, servi per ope-  
ra sua inhabitant, servi per filios suis inhabitan-  
bunt. Noli ergo esse steriles si vis habitare: præmit  
te foetus, quos legueris. Exemplum dat de Joseph,  
qui antecellit Jacob in Egyptum, dixitque patri suo,  
& fratribus suis n, ego præveni preparare nobis oſas. Tua concludit, Præcedant ergo filii tui, præcedant  
te opera tua, quales filios premières tales & se-  
quens. Monet idem Pater, & cum illo Propter  
Cæsarius, & ali, de filiis fervorum amittunt, non  
negari de servis ipsius; immo minora dicendo solere  
Scripturam majora complebit: seruos autem esse Ap-  
ostolos, & prædicatores. Gerevus a distinguit duplex  
fervorum genus, bonorum, & malorum; malum  
se sensuallitatim inordinatum, cui tortura debet  
tur, & compedes, & operatio, seu opus, & dilec-  
tio, ne vacet; bonum est enim ordinatum, &  
obedientem voluntari ratione captum in bello con-  
tra diabolum, & post id servatum: obiectum censu  
bonæ cogitationis, voluntatis, perseverantias, vernacu-  
lum in domo Ecclesiæ sacramenti nutritum, em-  
pitio pretio magno, originarium sive adscriptum gle-  
bas, terra sensuallitatris operando, donandum liberta-  
te gloria filiorum Dei, à Domino, qui eum diligit,  
ut ita dicamus, quasi animam suam post sex annos  
vitæ præfatis: hujusmodi fervorum honorum oper-  
a bona illorū sententia y, & mensura, quia omnes sunt  
corripibile in fine deficit, & qui illud operabitur ibidem  
cum illo, & omnes opus electum justificabitur, & qui  
illud operatus honorabitur in illo z. Servi, servientis  
nempe servit, non manet in domo in æternum; fi-  
lii autem manet in æternum a, filii Prophetarum ma-  
nent cum Eliaso, & qui Deum salvatorem xz. Iohannes 14.  
poterit significari.

